ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 13ης Σεπτεμβρίου 2007 *

Στην υπόθεση C-458/05,

με αντικείμενο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Αυστρία) με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Δεκεμβρίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Mohamed Jouini,

Okay Gönen,

Hasan Bajric,

Gerald Huber,

Manfred Ortner,

Sükran Karacatepe,

Franz Mühlberger,

Nakil Bakii,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Hannes Kranzler,

Jürgen Mörth,

Anton Schneeberger,

Dietmar Susteric,

Sascha Wörnhör,

Aynur Savci,

Elena Peter,

Egon Schmöger,

Mehmet Yaman,

Dejan Preradovic,

Andreas Mitter,

Wolfgang Sorger,

Franz Schachenhofer,

Herbert Weiss,

Harald Kaineder,

Ognen Stajkovski,

Jovica Vidovic

κατά

Princess Personal Service GmbH (PPS),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, Γ. Αρέστη, J. Malenovský (εισηγητή) και T. von Danwitz, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Δεκεμβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— οι M. Jouini κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τους E. Frischenschlager και D. Gallistl, Rechtsanwälte,

— η Princess Personal Service GmbH (PPS), εκπροσωπούμενη από τον G. Minichmayr, Rechtsanwalt,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Pesendorfer και τον G. Hesse,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuschitz και J. Enegren,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 22ας Μαρτίου 2007,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1 της οδηγίας 2001/23/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων (ΕΕ L 82, σ. 16).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του M. Jouini και 24 άλλων εναγόντων και, αφετέρου, της εταιρίας Princess Personal Service GmbH (PPS) (στο εξής: PPS), με αντικείμενο την ικανοποίηση απαιτήσεων από μισθούς και τη διαπίστωση της μεταβιβάσεως των εργασιακών σχέσεων στην PPS προκειμένου να υπολογιστεί το ύψος των απαιτήσεών τους.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Η οδηγία 2001/23 κωδικοποίησε την οδηγία 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 171), όπως αυτή είχε τροποποιηθεί με την οδηγία 98/50/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1998 (ΕΕ L 201, σ. 88, στο εξής: οδηγία 77/187).

4 Κατά την όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/23:

«Η ασφάλεια και η διαφάνεια του δικαίου απαίτησαν να διευκρινιστεί η έννοια της μεταβίβασης με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου. Η διευκρίνιση αυτή δεν τροποποίησε το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 77/187/ΕΟΚ, σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου.»

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α΄ και β΄, της οδηγίας 2001/23 ορίζει:

«α) Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε μεταβίβαση επιχείρησης, εγκατάστασης ή τμήματος επιχείρησης ή εγκατάστασης σε άλλον εργοδότη, ως αποτέλεσμα νομικής μεταβίβασης ή συγχώνευσης.

β) Υπό την επιφύλαξη του στοιχείου α) και των ακολούθων διατάξεων του παρόντος άρθρου, θεωρείται ως μεταβίβαση, κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, η μεταβίβαση μιας οικονομικής οντότητας που διατηρεί την ταυτότητά της, η οποία νοείται ως σύνολο οργανωμένων πόρων με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, είτε κυρίας είτε δευτερεύουσας.»

6 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/23:

«Η παρούσα οδηγία δε θίγει την εθνική νομοθεσία όσον αφορά τον ορισμό της σύμβασης εργασίας ή της εργασιακής σχέσης.

Εντούτοις, τα κράτη μέλη δεν αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας συμβάσεις εργασίας ή εργασιακές σχέσεις με μοναδική αιτία:

[...]

γ) ότι πρόκειται για πρόσκαιρες εργασιακές σχέσεις κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 2, της οδηγίας 91/383/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 1991, για τη συμπλήρωση των μέτρων που αποσκοπούν στο να προαγάγουν τη βελτίωση της ασφάλειας και της υγείας κατά την εργασία των εργαζομένων με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου ή με σχέση πρόσκαιρης εργασίας (ΕΕ L 206, σ. 19)] και ότι η μεταβιβαζόμενη εγκατάσταση, επιχείρηση ή τμήμα αυτών είναι η επιχείρηση παροχής ευκαιριακής εργασίας, η οποία είναι ο εργοδότης, ή μέρος αυτής.»

7 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23:

«Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του εκχωρητή, που απορρέουν από σύμβαση εργασίας ή από εργασιακή σχέση υφισταμένη κατά την ημερομηνία της μεταβιβάσεως, μεταβιβάζονται, δια της μεταβιβάσεως αυτής, στον εκδοχέα.

[...]»

8 Το γράμμα των ανωτέρω διατάξεων των άρθρων 1, παράγραφος 1, 2, παράγραφος 2, και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 είναι, κατ' ουσία, πανομοιότυπο με εκείνο των διατάξεων των άρθρων 1, παράγραφος 1, 2, παράγραφος 2, και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/187.

Η εθνική νομοθεσία

9 Το άρθρο 3 του νόμου περί προσαρμογής της νομοθεσίας περί συμβάσεων εργασίας (Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz, *BGBl.* 459/1993) ορίζει ότι, όταν ένα τμήμα εγκαταστάσεως μεταβιβάζεται σε άλλον επιχειρηματία, ο τελευταίος αποκτά την ιδιότητα του εργοδότη και υποκαθιστά τον παλαιό εργοδότη σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις υφιστάμενες κατά την ημερομηνία της μεταβιβάσεως εργασιακές σχέσεις.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

10 Από του έτους 1976 υφίσταται η επιχείρηση διαθέσεως εργατικού δυναμικού Mayer & Co GmbH (στο εξής: Mayer), η οποία διευθυνόταν τελευταία από τον σημερινό βιομηχανικό διευθυντή της PPS, ενεργούντα υπό την ιδιότητα του διαχειριστή. Αυτός τέλεσε γάμο με την εμπορική διευθύντρια της PPS, η οποία εργαζόταν, επίσης, ως υπάλληλος γραφείου στην επιχείρηση Mayer.

11 Μετά από αίτηση ενός από τους κύριους πελάτες της Mayer, η εν λόγω εργαζόμενη εκπόνησε, το 2001, ένα επιχειρηματικό σχέδιο με τη βοήθεια του συζύγου της. Οι οικονομικές δυσκολίες της επιχειρήσεως αυτής ήταν ήδη γνωστές. Μόλις το σχέδιο εγκρίθηκε από τον πελάτη, οι δύο σύζυγοι συμφώνησαν με αυτόν να το θέσουν σε εφαρμογή στο πλαίσιο μιας νέας επιχειρήσεως που επρόκειτο να ιδρύσουν, η οποία να ασκεί το ίδιο είδος οικονομικής δραστηριότητας, δεδομένου ότι πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να γίνουν διαρθρωτικές αλλαγές στην παλαιά επιχείρηση Mayer.

12 Η νέα αυτή επιχείρηση διαθέσεως εργατικού δυναμικού, PPS, ιδρύθηκε στις αρχές του έτους 2002. Οι δύο σύζυγοι ανέλαβαν, αντίστοιχα, τα καθήκοντα βιομηχανικού διευθυντή και εμπορικής διευθύντριας. Προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες του προαναφερθέντος κυρίου πελάτη, έδωσαν εντολή στον αρμόδιο προς τούτο διευθυντή της θυγατρικής της Mayer να προτείνει σε 40 εργαζομένους, που είχαν διατεθεί στον κύριο αυτό πελάτη, να μεταφερθούν εντός ευλόγου χρόνου στην PPS, όπως και έγινε.

13 Η μεταφορά αυτή ουδόλως μετέβαλε το αντικείμενο εργασίας των εν λόγω εργαζομένων που είχαν διατεθεί στον πελάτη. Απλώς, η σχέση εργασίας τους με τη Mayer τερματίστηκε στις 30 Νοεμβρίου 2002 και συνήφθη νέα σχέση εργασίας με την PPS από την 1η Δεκεμβρίου 2002. Στην PPS μεταφέρθηκαν και άλλοι πελάτες, λαμβανομένου υπόψη ότι ο αριθμός των εργαζομένων σε κάθε πελάτη ανερχόταν, ανάλογα με την περίπτωση, σε τρία ή τέσσερα έως εννέα άτομα. Ομοίως, στην PPS μεταφέρθηκε ένας προϊστάμενος θυγατρικής και σύμβουλοι πελατών. Συνολικά, η PPS ανέλαβε το ένα τρίτο του προσωπικού που απασχολούσε η Mayer πριν αυτή τεθεί σε δικαστική εκκαθάριση.

14 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης, που μεταφέρθηκαν στην PPS, ζήτησαν από την τελευταία να καταβάλει τους οφειλόμενους και μη καταβληθέντες από την Mayer μισθούς, καθώς επίσης να διαπιστωθεί η μεταβίβαση των σχέσεων εργασίας στην PPS προκειμένου να υπολογιστεί το ύψος των αξιώσεών τους. Πρόκειται, κυρίως, για προσωρινά απασχολούμενους εργαζομένους που διατίθενται στους πελάτες ως

εργάτες, χειριστές γερανών και συναρμολογητές. Στηρίζουν τις αξιώσεις τους στο γεγονός ότι έλαβε χώρα μεταβίβαση εγκαταστάσεως και ότι, συνεπώς, η PPS όφειλε να εγγυηθεί, ως «αναλαβούσα επιχείρηση», την καταβολή των οφειλομένων από την παλαιά επιχείρηση μισθών και να λάβει υπόψη της τις περιόδους εργασίας που συμπληρώθηκαν σε αυτή.

15 Η PPS ζήτησε την απόρριψη των αιτημάτων αυτών, αντιτάσσουσα ότι δεν συνέτρεχε μεταβίβαση επιχειρήσεως και ότι ουδεμία σύμβαση είχε συνάψει με τη Mayer. Η μεταφορά των εναγόντων της κύριας δίκης στην επιχείρησή της πραγματοποιήθηκε κατά τον συνήθη για τον τομέα των επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού τρόπο. Δεν ήταν δυνατό να προσδιορισθεί επακριβώς εγκατάσταση ή «τμήμα εγκατάστασης» που να περιήλθε στην PPS.

16 Δεδομένου ότι το Landesgericht Wels, επιληφθέν σε πρώτο βαθμό, και το Oberlandesgericht Linz, επιληφθέν σε δεύτερο βαθμό, δέχθηκαν τα αιτήματα των εναγόντων της κύριας δίκης, η PPS άσκησε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof. Αμφισβητεί, ιδίως, τον χαρακτηρισμό από τα εν λόγω δικαστήρια της επίμαχης πράξεως ως «μεταβίβαση εγκαταστάσεως».

17 Το Oberster Gerichtshof επισημαίνει ότι κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, καταρχήν, κατά την εξέταση της υπάρξεως μεταβιβάσεως εγκαταστάσεως λαμβάνεται υπόψη, πρώτον, η ύπαρξη ή μη οικονομικής οντότητας οργανωμένης κατά τρόπο σταθερό, υπό την έννοια ενός οργανωμένου συνόλου προσώπων και στοιχείων που επιτρέπει την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας με την οποία επιδιώκεται ίδιος σκοπός. Εν συνεχεία, πρέπει να εξακριβωθεί αν οι προϋποθέσεις μεταβιβάσεως μιας τέτοιας οντότητας στον νέο κύριο πληρούνται, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των πραγματικών περιστατικών που χαρακτηρίζουν την επίμαχη πράξη (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 11ης Μαρτίου 1997, C-13/95, Süzen, Συλλογή 1997, σ. I-1259, σκέψεις 13 και 14).

18 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι ο έλεγχος περί της υπάρξεως μεταβιβάσεως εγκαταστάσεως παρουσιάζει ιδιομορφίες στην υπό κρίση υπόθεση, δεδομένου ότι αφορά μια επιχείρηση διαθέσεως εργατικού δυναμικού. Συγκεκριμένα, υπογραμμίζει ότι τέτοιες επιχειρήσεις έχουν, εξ ορισμού, μικρό αριθμό εργαζομένων στην «εκμετάλλευσή τους» υπό την έννοια μιας οργανωτικής μονάδας, δεδομένου ακριβώς ότι διαθέτουν τους εργαζομένους σε άλλους εργοδότες, τις επιχειρήσεις χρήστες. Οι τελευταίες ενσωματώνουν τους οικείους εργαζομένους αναλόγως των αναγκών τους. Κατά συνέπεια, η πλειοψηφία των εργαζομένων των επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού δεν ενσωματώνονται στην εκμετάλλευση των εν λόγω επιχειρήσεων, αλλά στις εκμεταλλεύσεις άλλων εργοδοτών.

19 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατά συνέπεια, αν η μέθοδος αναλύσεως που έχει εφαρμοστεί ως προς άλλες επιχειρήσεις και η οποία λαμβάνει σε μεγάλο βαθμό υπόψη την ύπαρξη οργανωτικής ενότητας υπό την έννοια της «εγκαταστάσεως» ή του «τμήματος εγκαταστάσεως», μπορεί επίσης να εφαρμοστεί στις επιχειρήσεις διαθέσεως εργατικού δυναμικού. Αυτές διαφέρουν σημαντικά ακόμη και από τις επιχειρήσεις καθαρισμού ή φυλάξεως, καθόσον οι διατιθέμενοι εργαζόμενοι δεν προσλαμβάνονται στην εγκατάσταση του εργοδότη για συγκεκριμένο σκοπό (για την εκτέλεση εργασιών καθαρισμού ή φυλάξεως) —που θα μπορούσε να αποτελέσει στοιχείο του τμήματος εγκαταστάσεως— αλλά ενδέχεται να εκτελέσουν διάφορα καθήκοντα αναλόγως της εκτιμήσεως της επιχειρήσεως χρήστη.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Oberster Gerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συντρέχει μεταβίβαση εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας [2001/23], στην περίπτωση κατά την οποία, στο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ δύο επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού, ελλείψει σαφούς οργανωτικής διάρθρωσης της πρώτης επιχειρήσεως διαθέσεως εργατικού δυναμικού, μεταφέρθηκαν από την πρώτη επιχείρηση στη δεύτερη ένας υπάλληλος γραφείου, ένας προϊστάμενος θυγατρικής, σύμβουλοι πελατών και ο διαχειριστής, προκειμένου να ασκήσουν στη δεύτερη επιχείρηση παρόμοιες δραστηριότητες, μαζί δε με αυτούς, ομοίως στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των δύο επιχειρήσεων, μεταφέρθηκε, μερικώς ή πλήρως, περίπου το ένα τρίτο των εργαζομένων προς διάθεση, καθώς και οι πελάτες στους οποίους αυτοί τοποθετήθηκαν (σε αριθμό από τρεις έως πενήντα εργαζόμενοι, ανάλογα με τις θέσεις προσωρινής απασχόλησης);»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

21 Με το ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία συνίσταται στη μεταφορά εργαζομένων μεταξύ δύο επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού.

22 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 αυτή εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε μεταβίβαση επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως σε άλλο εργοδότη, ως αποτέλεσμα συμβατικής μεταβίβασης ή συγχώνευσης.

23 Κατά πάγια νομολογία, η οδηγία 2001/23 αποσκοπεί στη διασφάλιση της συνέχισης των εργασιακών σχέσεων που υφίστανται στο πλαίσιο μιας οικονομικής οντότητας, και τούτο ανεξαρτήτως της αλλαγής του κυρίου. Επομένως, το αποφασιστικό κριτήριο για τη διαπίστωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως, κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, είναι το εάν η εν λόγω οντότητα διατηρεί την ταυτότητά της, πράγμα που προκύπτει, μεταξύ άλλων, από την πραγματική συνέχιση της εκμεταλλεύσεως ή την ανάληψη αυτής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Μαρτίου 1986, 24/85, Spijkers, Συλλογή 1986, σ. 1119, σκέψεις 11 και 12, καθώς και της 15ης Δεκεμβρίου 2005, C-232/04 και C-233/04, Güney-Görres και Demir, Συλλογή 2005, σ. I-11237, σκέψη 31 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

24 Όσον αφορά την προϋπόθεση που σχετίζεται με την ύπαρξη συμβατικής μεταβιβάσεως, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η έκταση εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 δεν μπορεί να εκτιμηθεί βάσει αποκλειστικά της γραμματικής ερμηνείας (βλ., όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/187, αποφάσεις της 7ης Φεβρουαρίου 1985, 135/83, Abels, Συλλογή 1985, σ. 469, σκέψεις 11 έως 13, και της 19ης Μαΐου 1992, C-29/91, Redmond Stichting, Συλλογή 1992, σ. I-3189, σκέψη 10). Λόγω των διαφορών μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων της οδηγίας, καθώς και των διαφορών μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών όσον αφορά την έννοια της συμβατικής μεταβιβάσεως, το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει αρκετά ελαστικά την εν λόγω έννοια ώστε να ανταποκρίνεται προς τον σκοπό της οδηγίας, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των μισθωτών σε περίπτωση μεταβιβάσεως της επιχειρήσεώς τους (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Redmond Stichting, σκέψη 11, και απόφαση της 7ης Μαρτίου 1996, C-171/94 και C-172/94, Merckx και Neuhuys, Συλλογή 1996, σ. I-1253, σκέψη 28).

25 Η ευρεία αυτή ερμηνεία αφορά ομοίως τη μορφή της «συμβάσεως» με την οποία πραγματοποιείται η μεταβίβαση. Η έννοια της συμβατικής μεταβιβάσεως μπορεί, έτσι, να αναφέρεται, ανάλογα με την περίπτωση, σε μια προφορική ή γραπτή συμφωνία μεταξύ εκχωρητή και εκδοχέα σχετικά με την αλλαγή του υπεύθυνου για την εκμετάλλευση της οικείας οικονομικής οντότητας προσώπου ή ακόμη και σε μια σιωπηρή συμφωνία μεταξύ των ανωτέρω, η οποία συνάπτεται ως αποτέλεσμα κάποιας μορφής συνεργασίας στην πράξη που αποτελεί έκφραση της κοινής βουλήσεως να προβούν σε μια τέτοια αλλαγή.

26 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης η μεταβίβαση των οικείων εργαζομένων πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της Mayer και της PPS, οι οποίες είχαν, ουσιαστικά, τους ίδιους διευθύνοντες συμβούλους, γεγονός που παρέσχε τη δυνατότητα στην PPS να αρχίσει να ασκεί την ίδια δραστηριότητα. Επιπλέον, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η αμοιβαία συνεργασία παρέσχε στην PPS τη δυνατότητα να ασκήσει την εν λόγω δραστηριότητα στην υπηρεσία των ιδίων πελατών και χρησιμοποιώ-

ντας, σε μεγάλο βαθμό, τους εργαζομένους οι οποίοι είχαν κατά το παρελθόν εργαστεί για τη Mayer. Υπό τις περιστάσεις αυτές, είναι προφανές ότι η εν λόγω συνεργασία είχε ως στόχο και αντικείμενο τη μεταβίβαση μέσων ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας της Mayer προς την PPS.

27 Συνεπώς, η έννοια της συμβατικής μεταβιβάσεως, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, δεν εμποδίζει τη διαπίστωση περί μεταβιβάσεως επιχειρήσεως μεταξύ της Mayer και της PPS, έστω και αν, όπως ισχυρίστηκε η PPS κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις δεν συνήψαν καμία προφορική ή γραπτή συμφωνία.

28 Υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, πρέπει να εξεταστεί αν η επίμαχη πράξη αφορά ολόκληρη την επιχείρηση ή μόνο τμήμα αυτής, δεδομένου ότι στην τελευταία αυτή περίπτωση πρέπει να προσδιοριστεί το τμήμα της επιχειρήσεως το οποίο αφορά η μεταβίβαση.

29 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι μεταβίβαση εργαζομένων όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν είναι δυνατόν να αντιστοιχεί σε μεταβίβαση ολόκληρης της επιχειρήσεως. Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η PPS ανέλαβε ένα τμήμα μόνο των εργαζομένων που ασκούσαν διοικητικά καθήκοντα και το ένα τρίτο των εργαζομένων προς διάθεση και ότι η Mayer εξακολουθούσε να ασκεί την οικονομική αυτή δραστηριότητα μέχρι τη θέση της σε δικαστική εκκαθάριση. Εν συνεχεία, στο πλαίσιο της δικαστικής εκκαθάρισης, μια ανταγωνιστική της PPS επιχείρηση απέκτησε τον έλεγχο της Mayer αγοράζοντας τα στοιχεία του ενεργητικού της πτωχευτικής περιουσίας και συνέχισε την οικονομική δραστηριότητα της επιχειρήσεως αυτής χρησιμοποιώντας, εν μέρει, τους εργαζομένους και άλλα μέσα ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας της εν λόγω επιχειρήσεως.

30 Κατ' αυτό τον τρόπο, η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης ενδεχόμενη μεταβίβαση των μέσων ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας —ήτοι η μεταφορά των οικείων εργαζομένων— από τη Mayer στην PPS αφορούσε ένα μόνο τμήμα της εν λόγω επιχειρήσεως.

31 Για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/23 η μεταβίβαση αυτή πρέπει να αφορά μια κατά σταθερό τρόπο οργανωμένη οικονομική οντότητα της οποίας η δραστηριότητα δεν περιορίζεται στην εκτέλεση συγκεκριμένου έργου. Κατά αυτόν τον τρόπο, η έννοια της οικονομικής οντότητας παραπέμπει σε ένα οργανωμένο σύνολο προσώπων και στοιχείων που επιτρέπει την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας με την οποία επιδιώκεται ίδιος στόχος (βλ. αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 1998, C-127/96, C-229/96 και C-74/97, Hernández Vidal κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-8179, σκέψη 26, καθώς και προαναφερθείσα απόφαση Güney-Görres και Demir, σκέψη 32) και το οποίο είναι επαρκώς οργανωμένο και αυτοτελές (προαναφερθείσα απόφαση Hernández Vidal κ.λπ., σκέψη 27).

32 Μια τέτοια οντότητα δεν απαιτείται να περιλαμβάνει κατ' ανάγκη σημαντικά ενσώματα ή άυλα στοιχεία ενεργητικού. Συγκεκριμένα, σε ορισμένους οικονομικούς τομείς, συχνά τα στοιχεία αυτά είναι μειωμένα στο ελάχιστο και η δραστηριότητα στηρίζεται ουσιαστικά στο εργατικό δυναμικό. Έτσι, ένα οργανωμένο σύνολο εργαζομένων οι οποίοι έχουν ταχθεί ειδικά και σταθερά σε μια κοινή δραστηριότητα μπορεί, ελλείψει άλλων συντελεστών παραγωγής, να αντιστοιχεί σε μια οικονομική μονάδα (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Hernández Vidal κ.λπ., σκέψη 27).

33 Τούτο ισχύει πολύ περισσότερο στην περίπτωση των επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 2, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ', της οδηγίας 2001/23. Συγκεκριμένα, από την εν λόγω διάταξη

προκύπτει ότι οι σχέσεις εργασίας με επιχειρήσεις αυτής της μορφής εμπίπτουν, καταρχήν, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/23, γεγονός που σημαίνει ότι οι ιδιαιτερότητές τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση της πράξεως μεταβιβάσεώς τους. Τέτοιες επιχειρήσεις δεν έχουν κατά γενικό κανόνα, όπως προκύπτει από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου, την τυπική οργανωτική διάρθρωση των επιχειρήσεων, που καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό εντός αυτών διαφόρων οικονομικών μονάδων, οι οποίες να μπορούν να αποσπαστούν ανάλογα με την οργανωτική διάρθρωση του εκχωρητή.

34 Κατά συνέπεια, ελλείψει σαφούς οργανωτικής διαρθρώσεως της επίμαχης επιχειρήσεως διαθέσεως εργατικού δυναμικού, πρέπει να εξεταστούν και να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επιχειρήσεως αυτής, αντί να επιχειρηθεί μια ανάλυση με σκοπό να αποδειχθεί η ύπαρξη οικονομικής οντότητας με βάση την οργάνωσή της. Στο πλαίσιο αυτό, η διαπίστωση της υπάρξεως οικονομικής οντότητας κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 επιβάλλει να εξεταστεί αν τα μεταβιβασθέντα από τον εκχωρητή μέσα ασκήσεως επιχειρηματικής δραστηριότητας αποτελούσαν γι' αυτόν ένα επιχειρησιακό σύνολο επαρκές για την παροχή υπηρεσιών της αυτής φύσεως με την ασκούμενη από την επιχείρηση οικονομική δραστηριότητα, χωρίς να απαιτείται η χρήση άλλων σημαντικών μέσων ασκήσεως αυτής της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή η σύμπραξη άλλων τμημάτων της επιχειρήσεως αυτής.

35 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η δραστηριότητα των επιχειρήσεων διαθέσεως εργατικού δυναμικού χαρακτηρίζεται από την προσωρινή διάθεση εργαζομένων σε επιχειρήσεις χρήστες προκειμένου αυτοί να ασκήσουν εντός των τελευταίων διάφορα καθήκοντα, ανάλογα με τις ανάγκες και τις οδηγίες των εν λόγω επιχειρήσεων. Η άσκηση αυτής της μορφής δραστηριότητας προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τεχνογνωσία, κατάλληλη για την οργάνωση της διαθέσεως των εργαζομένων διοικητική διάρθρωση και ένα σύνολο προσωρινά απασχολούμενων εργαζομένων ικανών να ενσωματωθούν στις επιχειρήσεις χρήστες και να εκτελέσουν για λογαριασμό τους τις εργασίες που αυτές τους ζητούν να εκτελέσουν. Αντιθέτως, άλλα σημαντικά μέσα ασκήσεως επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν είναι απαραίτητα για την άσκηση της επίμαχης οικονομικής δραστηριότητας.

36 Το επισημαινόμενο από το αιτούν δικαστήριο στοιχείο, ότι οι προσωρινά διατιθέμενοι εργαζόμενοι ενσωματώνονται στην οργανωτική διάρθρωση του πελάτη, στην υπηρεσία του οποίου τίθενται, δεν εμποδίζει, αυτό καθαυτό, τη διαπίστωση ότι συντρέχει μεταβίβαση οικονομικής οντότητας. Πράγματι, οι εν λόγω εργαζόμενοι εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικά στοιχεία της επιχειρήσεως διαθέσεως εργατικού δυναμικού, άνευ των οποίων η εκπλήρωση της αποστολής της θα ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατη. Επιπλέον, το γεγονός ότι συνδέονται, όπως εξάλλου προβλέπει το άρθρο 1, σημείο 2, της οδηγίας 91/383 που αναφέρεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 2001/23, με σχέση εργασίας με τον εκχωρητή και ότι ο τελευταίος καταβάλλει απευθείας τις αμοιβές τους επιβεβαιώνει τον σύνδεσμό τους με την επιχείρηση την οποία αυτός εκμεταλλεύεται και, συνακόλουθα, τη συμβολή τους στη συγκρότηση οικονομικής οντότητας εντός αυτής.

37 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ένα απλώς σύνολο που αποτελείται από εργαζομένους που ασκούν διοικητικά καθήκοντα, από εργαζομένους προς διάθεση και από τεχνογνωσία έχει τη δυνατότητα επιδίωξης ιδίου σκοπού, ήτοι την παροχή υπηρεσιών που συνίστανται στην προσωρινή διάθεση εργαζομένων σε επιχειρήσεις χρήστες έναντι αμοιβής, και ότι ένα τέτοιο σύνολο μπορεί να συνιστά οικονομική οντότητα η οποία καθίσταται λειτουργική χωρίς να χρειάζεται άλλα σημαντικά μέσα ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή άλλα τμήματα του εκχωρητή. Αυτή μπορεί να είναι, ιδίως, η περίπτωση εν προκειμένω, στο μέτρο που το σύνολο αποτελούσαν ένας υπάλληλος γραφείου, ένας προϊστάμενος θυγατρικής, σύμβουλοι πελατών και το ένα τρίτο των εργαζομένων προς διάθεση και των διευθυντικών στελεχών που διέθεταν ειδικές γνώσεις, πράγμα που απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

38 Συνεπώς, στο ερώτημα που τέθηκε πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται σε περίπτωση κατά την οποία ένα τμήμα του διοικητικού προσωπικού και ένα τμήμα των εργαζομένων προς διάθεση μεταβιβάζονται σε μια άλλη επιχείρηση διαθέσεως εργατικού δυναμικού προκειμένου να ασκήσουν σε αυτή τις ίδιες δραστηριότητες στην υπηρεσία των ιδίων πελατών, τα δε μεταβιβαζόμενα στοιχεία της οικονομικής οντότητας είναι, αυτά καθαυτά, επαρκή για τη συνέχιση παροχής των χαρακτηριστικών της επίμαχης οικονομικής δραστηριότητας υπηρεσιών, χωρίς να απαιτείται η χρήση άλλων σημαντικών μέσων ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή άλλων τμημάτων της επιχειρήσεως, πράγμα που απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί των δικαστικών εξόδων

39 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων, πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται σε περίπτωση κατά την οποία ένα τμήμα του διοικητικού προσωπικού και ένα τμήμα των εργαζομένων προς διάθεση μεταβιβάζονται σε μια άλλη επιχείρηση διαθέσεως εργατικού δυναμικού προκειμένου να ασκήσουν σε αυτή τις ίδιες δραστηριότητες στην υπηρεσία των ιδίων πελατών, τα δε μεταβιβαζόμενα στοιχεία της οικονομικής οντότητας είναι, αυτά καθαυτά, επαρκή για τη συνέχιση παροχής των χαρακτηριστικών της επίμαχης οικονομικής δραστηριότητας υπηρεσιών, χωρίς να απαιτείται η χρήση άλλων σημαντικών μέσων ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή άλλων τμημάτων της επιχειρήσεως, πράγμα που απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

(υπογραφές)